

Nusrettin Bolelli and The Book of Relationships

İbrahim Kocabıyık^{1,a,*}, Hasan Onur Demiray^{1,b}

¹Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Uşak, Türkiye

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Research Article

Received : 02.06.2024

Accepted : 28.06.2024

Keywords:

Arabic

Belagat

Bedi

Statement

Meani

Nusrettin Bolelli

ABSTRACT

Nusrettin Bolelli is one of the people who conducted many researches and studies on Arabic. In this research, the aim of this study is to analyze Nusrettin Bolelli's life and his book titled Belağat. In line with this purpose, the previous researches and studies in the literature were reviewed. In addition, Nusrettin Bolelli's work named Belağat was examined and the necessary information and concepts were included in the research. This research is important in terms of examining and evaluating the book named Belağat, which is among the works written by Nusrettin Bolelli, who has written important works and conducted researches on behalf of Arabic and Persian languages and literatures, and contributing to the literature due to the fact that there are not many researches and studies on Nusrettin Bolelli and his works in the literature, and setting an example for the research and studies to be carried out on the subject in the coming years.

Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 7(1): 53-58, 2024

Nusrettin Bolelli ve Belağat (Beyân-Me'ânî-Bedî' İlimleri)" Adlı Eseri

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş : 02.06.2024

Kabul : 28.06.2024

Anahtar Kelimeler:

Arapça

Belagat

Bedi

Beyan

Meani

Nusrettin Bolelli

ÖZ

Nusrettin Bolelli Arap Dili ve Belağatı alanında birçok araştırma ve çalışmalar gerçekleştirmiş, bu alanda dersler vererek çok sayıda öğrenci yetiştirmiş bir ilim adamıdır. Bu çalışmada, Nusrettin Bolelli'nin hayatı ve Belağat adlı kitabının incelemesi amaçlanmıştır. Belirlenmiş olan bu amaç doğrultusunda, literatür içerisinde yer alan daha öncesinde gerçekleştirilmiş olan araştırma ve çalışmalara göz atılmıştır. Ayrıca Nusrettin Bolelli'nin Belağat adlı eseri incelenerek gereken bilgi ve kavramlara araştırma içerisinde yer verilmiştir. Bu araştırma, Arap ve Fars dilleri ve edebiyatları adına önemli eserler kaleme almış ve araştırmalar gerçekleştirmiş olan Nusrettin Bolelli'nin kaleme aldığı eserler arasında yer alan Belağat adlı kitabın incelenerek değerlendirilmesi, literatür içerisinde Nusrettin Bolelli ve eserlerine yönelik çok fazla araştırma ve çalışmanın yer almaması nedeniyle literatüre katkıda bulunarak gelecek yıllarda konuyla alakalı gerçekleştirilecek olan araştırma ve çalışmalara örnek teşkil etmesi açısından önem arz etmektedir.

^a ibrahim.kocabiyik@usak.edu.tr

^b <https://orcid.org/0000-0002-0941-6980>

^b hasanonurdemiray@hotmail.com

^b <https://orcid.org/0000-0002-4903-7029>

Giriş

Arapça, günümüz Arap Birliği üyesi olan yirmi bir ülkenin resmi dili olarak kabul edilmektedir.¹ Bu ülkeler, tarih boyunca kendilerini Arap kimlikleriyle tanımlamış ve Arapçayı resmi ve ulusal standart dili olarak benimsemişlerdir. Arapça, İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in dili olarak da büyük bir öneme sahiptir. Kur'an-ı Kerim'in Arapça indirilmiş olması ve ibadetlerde Arapça kullanılmasının zorunlu olması, Arapçanın İslam dünyasında özel bir konuma sahip olmasını sağlamıştır (Yûsuf, 12: 2; Ra'd, 13:37; Nahl,16:103; Taha, 20:113; Zümer, 39:28). İslam dünyasında Müslüman bireyler, dünyanın neresinde olursa olsunlar, namazlarını Arapça olarak kılmak zorundadırlar. Bu bağlamda, Arapçanın doğru kullanımı ve anlaşılması, dini ibadetlerin yerine getirilmesi açısından da büyük önem taşır.

Arapçanın doğru kullanımı ve anlaşılması, nahiv ve belagat ilimleri ile sağlanır. Nahiv, Arapça gramerinin söz dizimi esasları ve irab bölümünü kapsayan bir ilimdir. Arapçanın düzgün ve doğru bir şekilde kullanılması, Kur'an-ı Kerim'in doğru okunması için büyük önem taşır. Belagat ise sözün güzelliği ve etkileyciliği ile ilgili bir ilimdir. Belagat, bir düşüncenin en güzel ve etkili şekilde ifade edilmesi için gerekli olan kuralları ve yöntemleri içerir. Belagat ilmi, Arap edebiyatında önemli bir yer tutar ve bu ilmin en temel unsurları arasında Beyân, Me'ânî ve Bedî' ilimleri bulunur (Abdüssettar, 1989: 12-18, Ünal, 2020: 59; Dede, 2021, ss. 7-10).

Belagatın tarihçesi, Cahiliye Dönemi'ne kadar uzanır. Bu dönemde Araplar, şiir ve hitabet sanatlarına büyük önem vermişlerdir. Kur'an-ı Kerim'in nüzülü ile birlikte Araplar, belagatteki doğal yeteneklerini daha da geliştirmişlerdir. Kur'an'ın edebi üslubu, Arap edebiyatında belagatın gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Kur'an'ın anlaşılması ve doğru yorumlanması için yapılan çalışmalar, belagat ilminin temellerinin atılmasına katkıda bulunmuştur (Abdüssettar, 1989: 12-18; Dede, 2022a, ss. 41-42).

"Belagat (Beyân-Me'ânî-Bedî' ilimleri)" adlı eser, belagat ilminin üç ana dalı olan Beyân, Me'ânî ve Bedî' ilimlerini detaylı bir şekilde incelemektedir. Beyân ilmi, bir düşüncenin farklı yollarla nasıl ifade edilebileceğini inceler; (Sekikâî, 1987: 162; el-Hâşimî, 1999: 216; Ibn Manzur, 1993, 13/67; el-Hatîb Kazvîni, 1998:2/326, et-Tîbî, et-Tıbyan, t.y: 179; et-Teftâzânî, el-Mutavvel,2008:300-301; et-Tehânevî, *Keşşâfûl İlahatı'l-funûn*, t.s; 1/206-207; el-Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâğa*,1999:216; DİA. 6/22-23 (Beyân maddesi; Bolelli, Nusrettin, *Belâgat*,2012:.33).

Me'ânî ilmi, cümlenin duruma uygun olarak nasıl ifade edileceğini ve cümlenin dil kuralları çerçevesinde nasıl farklılık gösterebileceğini araştırır; (es-Sübkî, 2003: 9; Fazl Haşan Abbâs,2009: 87-89; Ünal, 2020: 8). Bedî' ilmi ise ifadeye ahenk ve güzellik katmanın yollarını gösterir (Bolelli Nusrettin, 2012: 405; Ünal, 2023: 78). Bu eser, hem klasik hem de modern belagat kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmış olup, Arapça dilinin edebi yönlerini anlamak isteyenler için önemli bir kaynak niteliğindedir.

Nusrettin Bolelli, Arap dili ve edebiyatı üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan bir akademisyendir. Bolelli, 1949 yılında Bingöl'ün Adaklı ilçesine bağlı Feriz köyünde dünyaya gelmiş ve ilk eğitimini burada almıştır. Medrese eğitimi aldıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Dilleri ve Edebiyatları Bölümünden mezun olmuştur. Bolelli, akademik kariyerine Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Arapça okutmanı olarak başlamış ve çeşitli eserler kaleme almıştır. Bu eserler arasında "Belagat (Beyân-Me'ânî-Bedî' ilimleri)" adlı eseri, Arap edebiyatında belagat ilmini kapsamlı bir şekilde ele almasıyla öne çıkar(Mihrap Haber, 2019: 33).

Bu makale, Nusrettin Bolelli'nin "Belagat (Beyân-Me'ânî-Bedî' ilimleri)" adlı eserinin öz bir şekilde inceleyerek, belagat ilminin temel kavramları ve uygulamaları üzerinde durmayı ve Bolelli'nin bu eserinin tanıtımını hedeflemektedir.

Beyân-Me'ânî-Bedî' ilimleri Eseri

İnceleyeceğimiz eserin tam adı "Belagat; Beyan-Me'ani-Bedî' ilimleri Arap Edebiyatı" olup, son olarak 2015 yılında 14. baskısını yapmıştır. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları'ndan çıkan bu eser, piyasada rahatlıkla temin edilebilme kolaylığına sahiptir.

Kitabın Amacı ve Hedef Kitle

Bu eser, Arap dilinin belagat, beyan, me'ani ve bedî' ilimlerini inceleyerek, öğrenciler, akademisyenler ve dil meraklıları için önemli bir kaynaktır. Kitap, Arap dili ve edebiyatını öğrenmek ve öğretmek isteyenler için kapsamlı bir rehber niteliğindedir.

İçerik ve Yapı

Kitap, belagat ilminin temel kavramları olan fesahat, belagat ve üslup gibi konuları detaylı bir şekilde ele alır. Eser, üç ana bölümden oluşmaktadır:

- Beyan İlmi: Farklı ifade tarzlarını ve bu tarzların nasıl kullanıldığını detaylandırır.
- Me'ani İlmi: Arap dilinde ifade ve anlamlandırma konularını inceler.
- Bedî' İlmi: Edebi sanatlar ve estetik değerler üzerinde durur.

Yazarın Önsözü

Nusrettin Bolelli'nin "Belagat (Beyân-Me'ânî-Bedî' ilimleri)" adlı eserinin önsözünde, yazar kitabın yazılış süreci, amacı ve kullanılan yöntemler hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır. Müellifin önsözde belirttiği ana noktalar aşağıdaki gibidir:

Teşekkür ve Minnet

Bolelli, kitabın yazımı sürecinde kendisine destek olan kişilere teşekkür eder. M.Ü. İlahiyat Fakültesi İdaresine, mesai arkadaşlarına, eşine ve dizgide yardımcı olan kızına minnettarlığını ifade eder(Bolelli Nusrettin, *Belâgat*, 2012: 10).

¹ Bu ülkeler şunlardır: Komor Adaları, Somali, Cibuti, Moritanya, Sudan, Filistin, Yemen, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Umman,

Katar, Suudi Arabistan, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Mısır, Libya, Tunus, Cezayir, Fas.

Kaynak ve Metodoloji

Kitap hazırlanırken klasik ve modern belagat eserlerinden yararlanılmıştır. Bu kaynaklar arasında “el-Belâğatü'l-vâziha”, “Delîlü'l-Belâğati'l-vâziha”, “el-Câmi”, “Ulûmü'l-belâğa”, “Cevâhirü'l-belâğa”, “İlmü'l-me'ânî”, “İlmü'l-beyân”, “İlmü'l-bedî”, “el-Belâğatü'l-'Arabiyye”, “Mu'ce-mü'l-belâğati'l-'arabiyye” ve “Mu'cemü'l-mustalahâti'l-belâ” gibi eserler bulunmaktadır. Ayrıca bazı tefsir usulü kitapları ve tefsirlerden de yararlanılmıştır (Bolelli Nusrettin, 2012: 9)

Misaller ve Örnekler

Kitapta verilen misaller genellikle el-Belâğatü'l-vâziha gibi kaynaklardan alınmıştır. Şiirler, ayetler ve diğer örnekler hareketli olarak yazılmış ve her bölümün başında verilen misallerdeki edebi sanatlar hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bazı konularda hadislerden ve darb-ı mesellerden de örnekler verilmiştir (Bolelli Nusrettin, 2012: 9).

Hedef ve Amaç

Bolelli, kitabın özellikle Kur'an-ı Kerim ve diğer Arapça metinlerdeki edebi sanatları öğrenmek isteyenler için faydalı olmasını amaçladığını belirtir. Kitabın belagat ilminin kaidelerini özetleyen ve ana konuları kapsayan bir eser olarak hazırlandığını vurgular (Bolelli Nusrettin, 2012: 9).

Hatalar Tespiti

Kitabın yazım sürecinde maddi ve manevi yardımda bulunanlara teşekkür edilir. Ayrıca beşerî ve teknik zafiyetlerden dolayı oluşabilecek hataların okuyucular tarafından hoşgörü ile karşılanması ve tespit edilen hataların yazara bildirilmesi temenni edilmektedir. Kitabın faydalı ve bereketli olması için dua edilir (Bolelli Nusrettin, 2012: 9).

Öne Çıkan Özellikler

Dil ve Üslup

Nusrettin Bolelli, anlaşılır ve sade bir dil kullanarak konuları izah etmektedir. Kitap, bol örneklerle desteklenmiş ve terimlerin orijinal Arapça ifadeleri korunarak Türkçe açıklamaları parantez içinde verilmiştir.

Akademik Değer

Eser, Arap dili ve edebiyatı alanında önemli bir akademik kaynak olup, ders kitapları ve araştırmalar için referans niteliğindedir.

Eserin Katkıları

Kitap, Arap dili belagatının anlaşılmasına ve öğretilmesine önemli katkılar sunmaktadır. Teorik bilgilerin yanı sıra pratik uygulamalar da içermekte olup, öğrencilerin ve araştırmacıların konuyu daha derinlemesine anlamalarına yardımcı olmaktadır.

Yazarın Diğer Eserleri

Nusrettin Bolelli, hayatı boyunca birçok eser kaleme almıştır. Bahsedilen eserler şu şekilde sıralanabilmektedir (Nurettin Bolelli. Eserler, <https://www.bolelli.org/eserler>, (Erişim Tarihi: 04.02.2024), 2024, s. 1.)

1. Turist Rehberi, Arapça, İngilizce, Türkçe, Mahir Yayınevi; İstanbul, 1982.
2. Şafii Cep İlmihali (Terc. Şelale Yayınevi); İstanbul, 1985.
3. İbn Teymiye (Terc., İslamoğlu Yayınevi); İstanbul, 1986.
4. Şuur ve Madde, Gülbeddin Hikmetyar, (Terc.,

İslamoğlu Yayınevi); İstanbul, 1986.

5. Müslüman Olmam Neyi Gerektirir, İbrahim el-Kaysî, (Terc., İslamoğlu Yayınevi); İstanbul, 1987.

6. Kadınların Hadis Rivayetindeki Yeri ve Rolü, İFAV; İstanbul, 1991.

7. Konuşmalar, Ahmed B. Bella (Terc., Akabe Yayınevi); İstanbul, 1992.

8. Kur'an Meâli, (Niyazi Beki ile birlikte) Tenvir Neşriyat; İstanbul, 1996.

9. Arapça İmla Klavuzu, Damla Yayınevi; İstanbul, 1997.

10. Arapça Nahiv-Sarf ve Terimleri, Yasin Yayınevi; İstanbul, 1998.

11. Hak Dini ve Kur'an Dili Tefsiri, Hamdî Yazır, (Sadeleştirme ve Tahkik, Azim Dağıtım); İstanbul, 2001.

12. İslam Ailesi ve Evlilik (Terc., Hisar Yayınevi); İstanbul, 2002.

13. Kırk Hadis, Nevevî, (Terc. ve Tahkik, Hisar Yayınevi); İstanbul, 2002.

14. Belâgat: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı; İstanbul, 2004-2013.

15. Sultan Memduh'un Divanı, 1, 2, 3, 4 ve 5. Ciltler, (Müşterek tercüme ve neşir), Siirt Kültür Müdürlüğü Yayını; Ankara, 2008-2014.

16. Farsça Seçmeli Metinler, İFAV; İstanbul, 2011.

17. Menar Tefsiri, (Müşterek tercüme), İstanbul, 2011-2013.

18. Arapça 9. İmam-Hatip Lisesi Ders Kitabı, Damla Yayınevi; İstanbul, 2012.

19. Arapça Sarf İlmî, İFAV; İstanbul, 2012.

20. Farsça Gramer, İFAV; İstanbul, 2012, 2014.

21. Belâgat Tarihi, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2018.

22. Muhtasar Şafi'î İlmihali, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2018.

23. Tarih Boyunca Muhtelif Milletlerde Kadın Eğitimi, Rağbet Yayınları, İstanbul 2018.

Kitabın Muhteviyası

Kitap, bir önsöz, giriş, beyan, meanî ve bed'î bölümlerinden ve bir de sonuçtan oluşmaktadır. Diğer bazı belagat kitapları meanî ilminin nahvin bir devamı niteliğinde olduğu için meanî ilmi ile başladığı göz önünde getirildiğinde yazarımızın beyan ile başlamayı tercih edenlerden olduğu anlaşılıyor.

Nurettin Bolelli'nin “*Belagat (Beyân-Me'ânî-Bedî' İlimleri)*” adlı eserinde ele alınan ana konular ve alt başlıklar şu şekildedir:

1. Ön Söz
2. Giriş
3. Fesâhat
4. Belâgat
5. Üslup
6. İstîşhâd

A. Beyân İlmi

1. Teşbih
2. Teşbihin Unsurları
3. Teşbihin Kısımları
4. Hissi Teşbih
5. Aklî Teşbih
6. Teşbih-i Temsîlî
7. Teşbihin Gayeleri
8. Teşbih-i Maklûb

9. İstiâre
10. İstiâre-i Tasrîhiyye ve İstiâre-i Mekniyye
11. İstiâre-i Asliyye ve İstiâre-i Tebeyye
12. İstiâre-i Temsiliyye
13. Mecâz
14. Mecâz-ı Lüğavî
15. Mecâz-ı Mürsel ve Alâkalari
16. Mürrekeb Mecâz
17. Mecâz-ı Aklî
18. Kinâye
19. Telvih
20. Remz
21. İmâ veya İşâre
22. Ta'rif

B. Me'ânî İlmi

1. Haber ve İnşa Cümleleri
2. Haber Cümlesi
3. Haber Cümlesinin Kuruluş Gayeleri
4. Haber Cümlesinin Çeşitleri
5. Haber Cümlesinin Durumun Gereğinden Çıkıp

Değişik Şekillerde İfade Edilmesi

6. İnşâ Cümlesi
7. Talebî İnşâ
8. Talebî Olmayan İnşâ
9. Emir ve Nehy
10. Emir
11. Nehy
12. İstifham (Soru)
13. Hemze ve Hel
14. Diğer Soru Edatları
15. Temenni (Arzu Etmek)
16. Nida
17. Kasr (Tahsis Etmek)
18. Vasıl ve Fasil
19. İcâz, İtnâb ve Müsâvat
20. Takdim ve Te'hîr
21. Zikr ve Hazif

C. Bedî' İlmi

1. Lafızla İlgili Süsleme Sanatları
2. Cinas ve Kısımları
3. İktibas
4. 'Akd
5. Tazmin
6. Seci'
7. Reddû'l-acüz 'ala's-sadr
8. Mana ile İlgili Süsleme Sanatları
9. Tevriye
10. Tibâk
11. Mukâbele
12. Mürâ'atü'n-nazır
13. İstihdam
14. Cem'
15. Tefrik
16. Taksim
17. Te'kidü'l-medh bimâ yüşbihü'z-zemm
18. Te'kidü'z-zemm bimâ yüşbihü'l-medh
19. Hüsnu't-ta'lîl
20. İ'tilâf
21. Üslûbü'l-Hakîm
22. Hüsnu'l-ibtidâ
23. Hüsnu'l-intihâ

Kitabın Analizi

Yazarın Tarzı ve Üslubu

Nusrettin Bolelli, anlaşılır ve sade bir dil kullanarak konuları izah etmiştir. Bu yaklaşım, özellikle belagat gibi dikkat gerektiren ve zevki selime hitap eden bir ilmi daha erişilebilir kılmak adına son derece önemlidir. Bolelli, okuyucunun anlamasını kolaylaştırmak için sadeleştirilmiş bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Böylece kitabın içeriği hem yeni başlayanlar hem de ileri düzeydeki okuyucular için anlaşılabilir hale gelmiştir.

Kitap, bol örneklerle desteklenmiştir. Bu örnekler, teorik bilgilerin pratikte nasıl uygulandığını göstermek açısından büyük bir öneme sahiptir. Örnekler, okuyucunun konuyu daha iyi kavramasını ve öğrenilen bilgileri pekiştirmesini sağlamaktadır. Ayrıca, bu örnekler sayesinde okuyucular, belagat sanatının farklı yönlerini ve kullanım alanlarını daha iyi anlama fırsatı bulmaktadır.

Bolelli'nin kitabında terimlerin orijinal Arapça ifadeleri korunarak Türkçe açıklamaları parantez içinde verilmiştir. Bu yöntem hem orijinal terimlerin anlamını korumakta hem de Türkçe konuşan okuyucuların bu terimleri doğru bir şekilde anlamasını sağlamaktadır. Arapça terimlerin korunması, belagatın kökenlerine ve tarihine saygı göstermenin yanı sıra, okuyucunun bu terimlerin orijinal anlamlarını öğrenmesine de yardımcı olmaktadır.

Bu yaklaşım, Bolelli'nin kitabını özgün ve değerli kılan unsurlardan biridir. Terimlerin hem orijinal dilinde hem de Türkçe açıklamalarıyla sunulması, okuyucunun dil becerilerini geliştirmesine ve konuyu daha derinlemesine incelemesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, bu yöntem, akademik ve entelektüel bir disiplin olan belagatın daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak, Nusrettin Bolelli'nin belagat kitabı, anlaşılır ve sade dili, bol örnekleri ve terimlerin çift dilli sunumu ile okuyucularına zengin ve kapsamlı bir öğrenme deneyimi sunmaktadır. Bu özellikler, kitabın hem akademik çevrelerde hem de genel okuyucu kitlesi arasında büyük bir ilgi görmesini sağlamaktadır.

Yazarın Konuyu Ele Alış Biçimi ve Kullanılan Öğretim Yöntemleri

Nusrettin Bolelli, konuyu ele alış biçiminde belirli bir sistematik ve metodik yaklaşımı benimsemiştir. Yazar, konuya dair örneklere geçmeden önce kavramsal çerçeveyi çizerek başlar ve ilgili terimin hem sözlük hem de ıstılah anlamını açıklar. Bu anlamların Kur'an-ı Kerim'de sözlük anlamıyla kullanımı varsa, bunlara da değinir. Bu yöntem, okuyucunun terimi daha iyi anlamasını ve konuyu bağlam içinde değerlendirmesini sağlar. Böylece, okuyucu terimlerin tarihsel ve dini bağlamlarını da kavrama şansı bulur.

Örneğin, "Beyân" terimini ele alalım. Sözlükte "beyân," ortaya koymak, açık-seçik olmak, açıklamak ve anlaşılır hale getirmek gibi anlamlara gelir. Bir terim olarak ise "Beyân," bir manayı farklı söz ve usullerle anlatmayı öğreten, belirli usul ve kuralları olan bir ilimdir. Belâğat ilmini meydana getiren üç ilim dalından (Me'ânî, Beyân ve Bedî') biridir. İfadelerdeki açıklık derecesi; o ifadenin hakikat, mecaz, teşbih, isti'are ve kinaye olmasına göre değişir. İşte Beyân ilmi, bu ifade tarzlarından hangisinin daha belirgin olduğunu inceler.

Bolelli, Beyân ilmini açıklarken teorik bilgileri pratik örneklerle destekler. Bu, okuyucunun konuyu yalnızca teorik düzeyde değil, aynı zamanda pratik uygulamalarıyla da anlamasını sağlar. Örneğin, hakikat (gerçek anlam), mecaz (mecazi anlam), teşbih (benzetme), isti'are (metafor) ve kinaye (dolaylı anlatım) gibi kavramları detaylı bir şekilde açıklar ve bu kavramların her birine dair örnekler sunar. Bu sayede, okuyucu sadece teorik bilgiyi değil, aynı zamanda bu bilgiyi nasıl kullanacağını da öğrenir.

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmuştur:

هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ

“İşte bu, insanlara bir açıklama ve Allah'tan korkanlar için bir hidayet rehberi ve bir öğüttür.” (Al-i İmran, 3:138)

Başka bir âyette şöyle buyurmuştur:

الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ

“Rahman, çok merhametli olan (Allah), Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyânı (açık ve fasih konuşmayı ve düşüncelerini açıklamayı) öğretti.” (Rahman, 55:1-4)

Bu ayetler, beyân kelimesinin Kur'an'daki kullanımını gösterir. Bolelli, bu ayetler ışığında beyân teriminin dilsel anlamını Kur'an'daki kullanımını okuyucusuna sunar.

Nusrettin Bolelli, eserinde konunun anlaşılmasını sağlamak amacıyla bolca örnekler vermektedir. Bu yöntem, okuyucunun teorik bilgileri pratik uygulamalarla pekiştirmesine yardımcı olur. Ancak Bolelli'nin yaklaşımı sadece örnekler sunmakla sınırlı değildir; aynı zamanda kaideleri bu örnekler üzerinde tatbik ederek okuyucunun konuyu daha derinlemesine anlamasını sağlar. Bu da eserin, okuyucular tarafından daha etkin bir şekilde kullanılmasına ve anlaşılmasına katkıda bulunur.

Örneğin, beyân ilminin bir bölümü olan teşbihi anlatırken, yazar metodu üzere teşbihin sözlük ve terim anlamını vermiştir.

Teşbih (Benzetme) - التشبيه: Teşbih, sözlükte “شبه” fiilinin masdarı olup “bir şeyi, başka bir şeye benzetmek” anlamına gelir. Bir “Beyân” terimi olarak ise “Teşbih,” belirli bir maksat için, bir edat ile aralarındaki ortak nitelikten dolayı bir şeyi başka bir şeye benzetmektir (Ünal, 2019: 43; Ege & Dede, 2022, s. 213). Başka bir ifadeyle, bir veya birkaç şeyin bir veya daha fazla vasıfta ortak olduklarını, “ك” (kâf = “gibi”) veya benzeri bir edatı zikrederek veya bunları varsayarak açıklamaktır. Veya bir gaye için, bir şeyi (müşebbeh) herhangi bir vasıfta (vech-i şebeh), diğer bir şeye (müşebbeh bihe) bir edatla birleştirmektir (benzetmektir).

Örnek: “العِلْمُ كَالنُّورِ فِي الْهُدَايَةِ” “İlim, doğru yolu göstermede ışık gibidir.” Bu misalde:

Müşebbeh (Benzetilen): İlim

Müşebbeh bih (Kendisine benzetilen): Nûr (ışık)

Vech-i şebeh (Benzetme yönü): Hidâyet (doğru yolu gösterme)

Teşbih edâtı (Benzetme edatı): ك (kâf = “gibi”)

Bu örnekte, Bolelli sadece teşbihin tanımını vermekle kalmamış, aynı zamanda tanımı bir misal üzerinde tatbik ederek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Bu metodik yaklaşım, okuyucunun konuyu daha iyi kavramasına ve pratikte uygulama becerisi kazanmasına yardımcı olur.

Bolelli'nin bu öğretim yöntemi, eserin eğitimdeki etkinliğini artıran önemli bir unsurdur. Kavramların teorik açıklamaları ve bu açıklamaların pratik örneklerle desteklenmesi, okuyuculara kapsamlı bir öğrenme deneyimi sunmuştur.

Ayrıca, eserden istifadeyi artıran başka bir husus da kitap içerisinde geçen tüm Arapça misallerin iraba uygun olarak hareketli ve tercümelidir. Bu, okuyucunun metinleri doğru anlamasını ve telaffuz etmesini sağlar.

Harekeleme, Arapça metinlerin okunmasını kolaylaştıran bir sistemdir. İrab kurallarına uygun olarak yapılan harekeleme, metnin doğru telaffuz edilmesini ve anlamın tam olarak kavranmasını sağlar. Bu, özellikle Arapça dil bilgisi konusunda tam yetkin olmayan okuyucular için büyük bir avantajdır. Harekelendirilmiş metinler, kelimelerin hangi harflerle ve hangi seslerle okunması gerektiğini açıkça gösterir, böylece okuyucunun metni doğru bir şekilde anlaması ve okuması sağlanır. Bu da eserin kıymetini ve ondan istifadeyi arttıran bir görüngüdür.

Yazar, konuyu anlattıktan ve örnekler verip açıkladıktan sonra, konunun sonunda bazı örnekler koyup okuyucudan bu örneklerde hangi belagat sanatının olduğunu açıklamalarını beklemektedir. Bu yöntemle okuyucu, öğrendiklerini uygulama fırsatı bulur ve belagat kaidelerini tespit eder. Her ne kadar bazı örneklerin tespiti okuyucuya bırakılsa da, yazar yer yer kendisi de açıklamalar yapmıştır. Örneğin, kitabın 66. sayfasında bu yaklaşımı görebiliriz:

Örnek: “Aşağıdaki beyitleri okuyunuz ve bu beyitlerde bulunan teşbih nevelerini tespit ediniz.”

وأصبحَ شِعْرِي مِنْهُمَا فِي مَكَانِهِ * وَفِي عُنُقِ الْحَسَنَاءِ يُسْتَحْسَنُ الْعُقْدُ

“O ikisi hakkında söylediğim şiirim tam yerinde oturdu. Güzel hanımın boynunda kolye, güzel görünür.”

كَرْمٌ تَبَيَّنَ فِي كَلَامِكَ مَائِلًا * وَيَبِينُ عُنُقَ الْخَيْلِ مِنْ أَصْوَاتِهَا

Asalet, senin sözünde somut olarak göründü. (Nitekim) Atların asıllığı, onların seslerinden (kişnemelerinden) anlaşılır.”

Bu beyitlerde okuyucudan teşbih nevelerini tespit etmesi beklenirken, yazar açıklama yapmamıştır. Ancak, el-Buhturî'nin şiirindeki belagat unsurlarını açıklamıştır:

el-Buhturî'nin Şiiri:

صَحْوُكَ إِلَى الْأَبْطَالِ وَهُوَ يُرَوِّعُهُمْ * وَاللَّسَيْفُ حَدٌّ يَسْطُو وَرَوْعٌ

“Kahramanları gücüyle korkutup onlarla alay ediyor. Kılıç çekildiği zaman, onun keskinliği ve parlaklığı vardır.”

Bu beyitte:

Müşebbeh (Benzetilen): Sevdiği kahramandır. Kahraman, cesur kimselerin içine korkusuzca dalar ve onları güç ve kuvvetiyle korkutur.

Müşebbeh bih (Kendisine benzetilen): Kılıçtır. Kılıç, vuruş zamanında keser ve parlar.

Bu teşbih, “teşbih-i zimni” kısmındandır. Sebep: teşbih, bilinen şekillerin hiçbirine uygun yapılmamıştır.

İlk iki örnekte açıklama yapmayan yazar, sonrasında gelen el-Buhturî'nin şiirindeki belagat unsurlarını detaylı bir şekilde zikretmiştir. Bu yöntem, okuyucunun konuyu kendi başına anlamasını teşvik ederken, aynı zamanda gerektiğinde rehberlik sağlamaktadır.

Nusrettin Bolelli, kitabında okuyucunun konuyu daha iyi kavrayabilmesi ve önemli noktaları hatırlayabilmesi için belirli yerlerde “özetle” ifadesini kullanarak özetlemeler yapar. Bu yöntem, okuyucunun önceden anlatılan bilgileri toparlayarak, zihninde netleştirmesine yardımcı olur. Aşağıda, yazarın kitabında üç farklı yerde yaptığı özetlemelere örnekler verilmiştir:

Yazar, fesâhat konusunu özetlerken şu noktaları vurgular:

Cümleyi oluşturan kelimeler, dile ağır gelmemeli, kulağı rahatsız etmemeli ve konuşanı ile dinleyiciyi usandırmamalıdır.

Anlamı anlaşılması için sözlüğe bakmayı gerektirmeyen, zihni yormayan garip kelimelerden uzak olmalıdır.

Dil kurallarına uygun, yani gramer kurallarına ve kıyasa aykırı olmayan kelimelerden oluşmalıdır.

Sözün tatlılığını ortadan kaldıran ve nefrete sebep olan tekrarların içinde bulunmaması gerekir.

Ardarda gelen izafet tamlamalarından kaçınılmalıdır.

Halkın anlayacağı ve edebiyatçıların takdir edeceği güzel bir üslup seçilmelidir.

Çirkin ve halk tarafından çokça kullanılan sözlerden sakınılmalıdır.

İbtidâî, Talebi ve İnkârı Haber Konularının Özeti (207. Sayfa): Kitabın 207. sayfasında yazar, haber çeşitlerini özetler:

Birinci kısma “ibtidâî haber” denir.

İkinci kısma “talebi haber” denir.

Üçüncü kısma ise “inkârı haber” denir.

Kasr ve Zamirü'l-Fasl Konusunun Özeti (316. Sayfa): Kitabın 316. sayfasında yazar, kasr konusunu ve zamirü'l-fasl kullanımıyla ilgili özet yapar:

Zamirü'l-fasl ile kasr yapılır.

Her kasrın iki unsuru vardır: “maksûr” ve “maksûrîn ‘aleyh”.

Yazarın bu özetlemeleri, kitabın anlaşılmasını kolaylaştıran ve okuyucunun konuları toparlayarak hatırlamasını sağlayan önemli bir teknik olarak dikkat çekmektedir. Bu yöntem, okuyucuların bilgileri pekiştirmelerine ve öğrendiklerini daha etkili bir şekilde uygulamalarına yardımcı olur.

Kitapta, hemen her sayfada yer alan dipnotlar, eserin zenginliğini ve yazarın konuyu ne kadar geniş bir perspektiften ele aldığını göstermektedir. Bu dipnotlar, yalnızca okuyucunun metinle ilgili ek bilgilere erişimini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda yazarın eserini hazırlarken gösterdiği titizliği ve araştırma derinliğini de ortaya koyar.

Dipnotlarda genellikle konuyla ilgili önemli kaynaklar verilmiştir. Bu kaynaklar, klasik Arap edebiyatından, İslamî ilimlere kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Her bir dipnot, okuyucunun ilgili konuyu daha derinlemesine incelemesine mümkün kılar. Çoğu kez, bu dipnotlar yarım sayfaya ulaşmakta ve bu durum, yazarın ne kadar detaylı bir araştırma yaptığını ve konuyu çok yönlü olarak ele aldığını göstermektedir.

Sonuç

Nusrettin Bolelli, Arap dili ve edebiyatı üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan bir akademisyendir. Bolelli, akademik kariyerine Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Arapça öğretmeni olarak başlamış ve çeşitli eserler kaleme

almıştır. Bu eserler arasında “Belagat (Beyân-Me’ânî-Bedi’ İlimleri)” adlı eseri, belagat ilminin temel kavramlarını ve uygulamalarını sade ve anlaşılır bir dille sunarak okuyuculara kapsamlı bir bilgi kaynağı sunmuştur. Beyân, Me’ânî ve Bedi’ ilimlerini detaylı bir şekilde incelemiştir. Beyân ilmi, bir düşüncenin farklı yollarla nasıl ifade edilebileceğini inceler; Me’ânî ilmi, cümlenin duruma uygun olarak nasıl ifade edileceğini ve cümlenin dil kuralları çerçevesinde nasıl farklılık gösterebileceğini araştırır; Bedi’ ilmi ise ifadeye ahenk ve güzellik katmanını gösterir. Bolelli’nin çalışması hem klasik hem de modern belagat kaynaklarından yararlanarak hazırlanmış olup, Arapça dilinin edebi yönlerini anlamak isteyenler için önemli bir başvuru kaynağı niteliğindedir.

Kaynaklar

- Abbas, F. H. (2005). *el-Belâğa Funûnuhâ ve Efnânuhâ*, (‘İlmu’l-Beyân ve ‘l-Bedi’), 10. Baskı.
- Abdüssettar, H. (1989). *Devrü’l-Basra fi tatavvuri’t-tefsîr fi’l-karneyni’s-sânî ve’s-sâlisi’l-hicriyyeyn*, Mevsû’atü’l-Basrati’l-hadâriyye, Basra.
- Bolelli, N. (2024). *Eserler*, <https://www.bolelli.org/eserler>, (Erişim Tarihi: 04.02.2024).
- Bolelli, N. (2012). *Belâgat*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Dede, H. (2021). Sarf İlminde el-Mâzinî ve et-Tasrif Adlı Eseri (A. Sevdî & M. N. Ayyıldız, Ed.; 1. bs). Sonçağ Akademi.
- Dede, H. (2022a). Arap Edebî Eleştiri Sanatına Genel Bir Bakış. İçinde A. Yıldız (Ed.), Arap Edebiyatının Gelişim Serüveni 1 (ss. 39-68). Palet Yayınları.
- Ege, R., & Dede, H. (2022). Muhammed el-Kavvâs el-Halebî ve Riyâdu’l-ezhâr ve nesîmu’l-eshâr Adlı Mağâmâtı. Ekev Akademik Dergisi, 92, 206-217.
- el-Haşimî, A. (1999). *Cevâhiru’l-Belâğa fi’l-Me’ânî ve ‘l-Beyân ve ‘l-Bedi’*, el-Mektebetü’l-‘Asriyye, Beyrut.
- Ibn Manzur, M. I. M. (1993). Lisan al-Arab (Beirut: Dar Sader.
- el-Hatîb Kazvînî, C. M. (1998). el-İzâh fi Ulûmi’l-Belâğa, thk. Behîç Gazâvî, Beyrut: Dâru İhyâi’l-Ulûm.
- Mihrap, H. (2019). *Nusrettin Bolelli Kimdir?*, <https://www.mihraphaber.com/haber/2399889/nusrettin-bolelli-kimdir>, (Erişim Tarihi: 04.02.2024).
- Sekkâkî, E. Y. S. Y. (1987). Miftâhu’l-‘Ulûm, thk. Ne’îm Zerkûr, Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye.
- es-Sübkî, E. H. B. A. (2003). ‘Arûsu’l-Efrâh fi Şerhi Telhîşi’l-Miftâh, thk. Abdulhamid Hendavî, Beyrut: el-Mektebetü’l-‘Asriyye.
- et-Tibî, E. M. Ş., et-Tibyân.
- et-Teftâzânî, S. M. F. (2008). *el-Muṭavvel, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye*, 2. baskı, Beyrut.
- et-Tehânevî, M. A. *Keşşâfü’l-iatlahati’l-funûn*.
- Hacmüftüoğlu, N. (1992). *Beyân*, DİA, İstanbul.
- Ünal, M. (2020). Türk-İslam Edebiyatı, İstanbul: Lisans Yayınları.
- Ünal, M. (2020). Mesti Divanı, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Ünal, M. (2023). Uzun Firdevsi’den Mitolojik Hikayeler, Isparta: El-Ya Yayınları.
- Ünal, M. (2019). Bandırnalı Mustafâ Haşim Efendi’nin Divan-ı Manzumesi, Isparta: Fakülte Kitabevi.